

FORUM ZA ETNIČKE ODNOSI

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

TREĆI IZVEŠTAJ O MONITORINGU UNUTRAŠNJEG DIJALOGA O KOSOVU

(1. novembar 2017 – 15. januar 2018.)

REZIME

Treći izveštaj o monitoringu unutrašnjeg dijaloga o Kosovu je rezultat projekta Foruma za etničke odnose „Monitoring i izveštavanje o unutrašnjem dijalogu o Kosovu“, koji je podržala Fondacija za otvoreno društvo. Ovaj izveštaj obuhvata period od 16. januara do 15. februara 2018. godine.

U periodu od 16. januara 2018. do 15. februara 2018. godine unutrašnji dijalog je obeležen promenjenim bezbednosno-političkim okolnostima koje su kulminirale ubistvom istaknutog srpskog vođe sa Kosova Olivera Ivanovića, destabilizacijom stanja na severu Kosova i među pripadnicima srpske zajednice na Kosovu, privremenim zastojem institucionalizovanog dijaloga i pojačanim dejstvom međunarodnih aktera.

Od početka februara 2018. godine došlo je do primetnog porasta zagovaranja članstva Srbije u EU, te i normalizacije odnosa Srbije i Kosova. Ali, među predlozima koji imaju većinsku podršku i dalje dominiraju zagovaranja politike *status quo* i etničkog razgraničenja, pa i „vojne“ ili ratne opcije. Opominje to što je podstrek ovakvim stavovima dolazio i od pojedinih vođa vladajuće koalicije, pa i ministara u Vladi Srbije. Takođe, u izboru učesnika okruglih stolova u organizaciji Radne grupe Vlade Srbije za podršku unutrašnjem dijalogu prevladuje etnonacionalistički kriterijum. To se vidi po stavovima koji se iznose na okruglim stolovima, po političkim i stručnim određenjima ustanova, kao i po izuzetno selektivnom izboru takozvanih nacionalnih institucija.

Radna grupa je, posle perioda uočljive neaktivnosti, od 1. februara 2018. godine ponovo pokrenula svoj rad i organizovala tri okrugla stola. Uz to, organizovani su i brojni politički događaji (od posete predsednika i ministara Srbima na Kosovu do organizovanja brojnih donatorskih aktivnosti). Ovo je institucionalizovanom dijalogu dodalo još jednu dimenziju. Ukupni utisak koji stvara institucionalizovani dijalog je da se radi o mešavini planiranih aktivnosti (okrugli stolovi) i *ad hoc* reakcija na privremenu destabilizaciju prilika na severu Kosova i među Srbima koji žive na Kosovu.

Analiza organizovanja i dometa okruglih stolova unutar institucionalizovanog dijaloga ukazuje na to da se nastavlja praksa da se na okrugle stolove pozivaju predstavnici institucija, organizacija i slično. Time se postiže usmeravanje rasprave i kontrola poruka koje se šalju javnosti. učešća. To, pak, predstavlja nepoštovanje cilja koji je proklamovan u inicijativi predsednika Srbije da se dođe do onih koji su u stanju da daju primenjive predloge. Rasprave su se vodile pre svega oko toga kako nastaviti ili unaprediti dosadašnju politiku, a ne u cilju traganja za novim rešenjima.

Potresavši Srbiju, Kosovo, region, međunarodnu javnost, ubistvo Olivera Ivanovića je bacilo u senku druge događaje o Kosovu.

Postala je vidljiva i duboka destabilizacija srpske zajednice, odnosno simbioza fizičkog i institucionalnog pritiska je poprimila sve karakteristike kriminalno-mafijaško-političko-paramilitarne strukture koja upravlja sredinama nastanjenim Srbima, sa uporištem na severu Kosova. Paradoksalno, pokazalo se da u periodu normalizacije Srbi na Severu žive u „nenormalizaciji“.

Podela ili teritorijalno razgraničenje duž sadašnjih etničkih linija (u slučaju severa Kosova i Mitrovice duž reke Ibar) je opcija zagovarana od brojnih učesnika unutrašnjeg dijaloga. Međutim, praksa u poslednje tri decenije je pokazala da je teritorijalno razgraničenje duž etničkih linija neadekvatno rešenje jer odnosi mnogo ljudskih života, stvara izuzetne materijalne i finansijske troškove, a ne ostvaruje proklamovani ideal etnički čiste države. To je iznuđeno rešenje koje ne donosi rešavanje sukoba i stabilizaciju mira, već vodi trajnom zamrzavanju konflikta. Razmena teritorija je potkategorija koncepta podele, koja podrazumeva zamenu opština naseljenih Albancima u centralnoj Srbiji, Preševa i Bujanovca za opštine Zubin Potok, Leposavić, Zvečane i severni deo grada Mitrovice na Kosovu. Ova opcija je u sadašnjim bezbednosnim i političkim okolnostima malo verovatna.¹ Upozorenja na posledice ovakvog rešavanja kosovskog problema kroz podelu su retka u javnosti Srbije, što osnažuje potrebu da se ponovi predlog iz prethodnog izveštaja da je neophodno da se u Srbiji otvori javna rasprava o svim aspektima primene koncepta etničkog i teritorijalnog razgraničenja na Kosovu, u Srbiji i na Balkanu.

U ovom izveštajnom periodu beleži se oživljavanje interesa i zagovaranje normalizacije odnosa Srbije i Kosova. Na to su uticali sledeći događaji: ubistvo Olivera Ivanovića koje je otvorilo pitanja realnog života i traženje odgovora na životna pitanja, pa i samu bezbednost u širem okviru; oživljavanje strepnje od mogućih rizika obnove etničkog sukoba i iseljavanja kao posledice eventualne pobede zagovornika politike razgraničenja; ublažavanje retorike konfrontiranja i govora mržnje, pre svega u medijima i na društvenim mrežama, i zaokret ka retorici kompromisa koji je najavio sam pokretač inicijative, predsednik Vučić; osnaživanje nade u bolju budućnost kao posledica objavljivanja strategije EU za Zapadni Balkan, kao i većinski pozitivnog prijema ove strategije od vodećih ljudi vlasti Srbije. Interesantno i opominjuće je to što je u prvi plan došlo pitanje sveobuhvatnog, pravno obavezujućeg sporazuma između Beograda i Prištine. Istovremeno, po strani su ostavljena pitanja i problemi koje bi trebalo savladati na putu do momenta postizanja „pune normalizacije“. Stoga se može reći da je stvorena povoljna politička klima, ali da još nije obezbeđena podrška za ostvarivanje uslova iz poglavlja 35, koje se tiče Kosova, ali i drugih poglavlja pregovaračkog okvira koja treba otvoriti i zatvoriti do poželjnog roka – decembra 2023. godine.

U ovom periodu izveštavanja nije bilo novih predloga u vezi sa rešenjem statusa Kosova, ali je otvorena tema referenduma, odnosno načina kako da se verifikuje rešenje. Za sada postoje brojne nedoumice oko tog predloga. Više se nagađa o motivima predsednika Srbije Vučića za pokretanje ove teme, nego što se govori o samoj temi i konkretnim problemima i rešenjima koje referendum donosi.

¹ *Perspektiva regionalne saradnje za severno Kosovo*, Forum za etničke odnose, Beograd, mart 2013.